
ARCHIVNÍ A-Ž

Archivní A–Ž

Československý archivář ve východní Africe

V červnu 1966 obdrželo československé Ministerstvo vnitra (MV) prostřednictvím podniku zahraničního obchodu Polytechna z úřadu 2. viceprezidenta Tanzanské sjednocené republiky poptávku na odborníka, který by po dobu dvou let (s možností prodloužení) vykonával funkci ředitele utvářejícího se národního archivu, sídlícího v hlavním městě Dar es Salaam. Archivní správa MV doporučila nabídku přijmout a na tuto pozici navrhla zkušeného Rudolfa Rejmana (* 1914), jenž s předloženým návrhem předběžně souhlasil. A protože post vyššího státního úředníka s přístupem k dokumentům různého charakteru nabízel nemalé zpravodajské využití, *přímé dokončení akce* převzala na základě rozhodnutí náměstka ministra vnitra civilní rozvědka.¹

Vybraný pracovník působil od roku 1955 jako ředitel Státního ústředního archivu v Praze a dle služebního a kádrového posudku disponoval ideálními vlastnostmi státního zaměstnance. Údajně byl *schopným vedoucím pracovníkem na velmi dobré politické úrovni, mírné, rozvážné povahy s dobrým přístupem k lidem, sebekritický*,² a jak se ukázalo, spolupráci se zpravodajskou službou v zahraničí se nebránil.

V rámci rozsáhlých příprav k odjezdu absolvoval Rejman mimo jiné intenzivní výuku anglického jazyka, hrazenou I. správou MV (krycí název bývalé civilní rozvědky), a v únoru 1967 se zúčastnil několika instruktážních schůzek vedených kádrovým příslušníkem (KP) s krycím jménem DUB.³ Při nich byl pověřen zasíláním zpráv o politické a hospodářské situaci v Tanzanii včetně vlivu USA, Velké Británie, Německé spolkové republiky nebo Čínské lidové republiky, zprostředkováním materiálů (zejména matričních knih) pro odbor dokumentace nelegální rozvědky (10. odbor I. správy MV)⁴ a vyhledáváním osob z řad politiků, vysokých státních úředníků či zaměstnanců archivu vhodných k případné spolupráci. Hlavním

1 ABS, f. I. správa – svazky (I. S – svazky), reg. č. 44970 I. S, tzv. osobní svazek – II. část, oznámení Správy kádrů MV ze dne 11. 7. 1966, s. 3.

2 Tamtéž, tzv. osobní svazek – I. část, memorandum ze dne 27. 12. 1967; srov. tamtéž, MTH (materiál trvalé hodnoty) 22063 I. S k reg. č. 44970 I. S, fotokopie kádrového hodnocení ze dne 8. 1. 1966, s. 9.

3 Krycí jméno DUB používal pracovník 4. odboru I. správy MV Bohuslav Laška. K jeho osobě se v ABS dochoval osobní svazek kádrového příslušníka reg. č. 38425 I. S.

4 Více BÁRTA, Milan; KALOUS, Jan; POVOLNÝ, Daniel; SIVOŠ, Jerguš, ŽÁČEK, Pavel. *Rozvědka. Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953–1989*. Praha: Academia – ÚSTR, 2017, s. 65–69.

předpokladem k plnění stanovených úkolů a získávání požadovaných informací mělo být *udržování bohatého společenského a pracovního styku* a samozřejmě plně pracovní nasazení v úřadu.⁵

Dne 22. března 1967 odcestoval Rudolf Rejman do Dar es Salaamu, kde ho o několik týdnů později kontaktoval KP s krycím jménem BÍLEK,⁶ pověřený jeho řízením. Začátkem května 1967 se oznámení o příjezdu nového ředitele národního archivu objevilo v tanzanských novinách *The Standard*, zatímco v Československu informoval o Rejmanově odjezdu do Afriky *Archivní časopis*.⁷

První zprávu, popisující zejména čerstvě nabyté dojmy z ústředního archivu, předal Rejman do rukou BÍLKA dne 21. května 1967. Podmínky pro uložení archiválií a péči o ně označil za špatné, avšak nejlepší z celého území a přirovnal je k úrovni *našeho dost zpustlého okresního archivu. Když jsem před dvěma měsíci startoval, nevěděli jsme vůbec, jak to tady s archivem vypadá. Teď už toho vím o něco víc... Hlavní sídlo je ve středu města v malém baráku... Barák je nejenom starý, stísněný a bez jakékoliv potřebné adaptace, nýbrž i neobyčejně zchátralý. Okna nejsou, jen husté mříže a střecha je na mnoha místech děravá, takže vlhkost je absolutní. Prach je všude a všelijaká hmyzí havěť taky všude*, sdělil Rejman a zároveň dodal, že měl možnost připomínkovat plány na výstavbu nové specializované archivní budovy.⁸

Z archivních materiálů vyplývá, že Rudolf Rejman poskytoval informace československé civilní rozvědce už od května 1967. Rozhodnutí o zavedení svazku k jeho osobě s krycím jménem RADO, odůvodněné *spoluprací jako s ideospolupracovníkem*,⁹ ale padlo až dne 27. prosince 1967. Svazek samotný byl registrován dne 1. února 1968 pod reg. č. 44970 a do archivu byl uložen v listopadu 1970 pod arch. č. AS-12176.

Dle několika dochovaných vyhodnocení spolupráce je však patrné, že tato zpravodajská akce očekávané výsledky nepřinesla, a to zejména kvůli nevelkým možnostem Rejmanova využití. Netrvalo dlouho a začaly se projevat nedostatky, kvůli

5 ABS, f. I. S – svazky, reg. č. 44970 I. S, tzv. osobní svazek – I. část, zpráva „Dr. Rejman – archivář pro Tanzanii“ ze dne 29. 3. 1967, s. 4–5.

6 Krycí jméno BÍLEK patřilo pracovníku I. správy MV při rezidentuře v Dar es Salaamu Jiřímu Brožovskému, který pracoval v legalizaci jako 2. tajemník československého velvyslance na zastupitelském úřadu tamtéž. K jeho osobě se v ABS dochoval osobní svazek kádrového příslušníka reg. č. 38424 I. S.

7 Srov. ABS, f. I. S – svazky, reg. č. 44970 I. S, tzv. pracovní podsvezek č. 020 – II. část, výstřížek z novin *The Standard* s článkem *New director for archives*, s. 12; Československý archivář expertem v Tanzánii. *Archivní časopis* 17, 1967, č. 2, s. 107.

8 ABS, f. I. S – svazky, reg. č. 44970 I. S, tzv. pracovní podsvezek č. 020 – II. část, Rejmanova zpráva ze dne 21. 5. 1967, s. 7.

9 Více viz směrnice pro agenturně operativní práci v zahraničí. Praha: I. správa MV, 1964, s. 19–31. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/1sprava/smernice-1964.pdf> [cit. 2021-11-01].

kterým RADO špatně navazoval potřebné kontakty: nízká znalost hovorové angličtiny a (ne)překvapivě také nespolečenskost! Škoda, že na tuto funkci nebylo možno vyslat pracovníka jednak mladšího [...] a jazykově i společensky připravenějšího, napsal BÍLEK v jednom z prvních hodnocení spolupracovníka.¹⁰ Nároky na Rejmana byly proto postupně snižovány, až byly jeho úkoly omezeny na předávání informací o československé komunitě v Dar es Salaamu a získávání archivních dokumentů. S poskytovanými materiály však nebyli českoslovenští zpravodajci příliš spokojeni a nedočkali se ani tolik požadovaných matričních záznamů, které měly být využity jako krytí příslušníků nelegální rozvědky v Africe.¹¹

V archivu se Rudolfu Rejmanovi dařilo o poznání lépe. Nadřizení pracovníci z kanceláře 2. viceprezidenta hodnotili jeho odborné působení a činnost v úřadu vcelku uspokojivě a ocenili, že dokázal archivářskou práci řádně zorganizovat. Už v říjnu 1968 se Rejman začal zajímat o to, kdo ho ve funkci ředitele nahradí, a dokonce byl připraven dvouletou stáž o rok prodloužit. To nakonec nebylo potřeba, a tak se dne 17. dubna 1969 vydal zpět do Československa.¹²

Po příjezdu do Prahy se Rudolf Rejman vrátil do Státního ústředního archivu, kde později převzal vedení jednoho z oddělení.¹³ Naproti tomu československá rozvědka o jeho dalším využití neuvažovala. Za zmínku ovšem stojí, že dne 15. června 1979 byl k jeho osobě zaregistrován osobní spis v kategorii „kandidát spolupráce (KTS)“ s reg. č. 18025 a krycím jménem RADO, zavedený 2. oddělením 1. odboru Správy kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky (krycím názvem XI. správa FMV). Tento spis byl dne 12. října 1979 převeden na svazek kategorie „PB“ (držitel propůjčeného bytu), který byl dne 15. ledna 1988 uložen do archivu pod arch. č. 790694 MV.¹⁴

Zuzana Marková

10 ABS, f. I. S – svazky, reg. č. 44970 I. S, tzv. pracovní podsvazek č. 020 – II. část, zásilka č. 7: RADO z Dar es Salaamu ze dne 28. 10. 1967, s. 27.

11 Tamtéž, reg. č. 44970 I. S, tzv. osobní svazek – I. část, vyhodnocení spolupráce ze dne 26. 1. 1968, s. 6–7, rozhodnutí o uložení osobního svazku ze dne 6. 8. 1970, s. 9; tzv. pracovní podsvazek č. 020, zásilka č. 3: RADO z Prahy ze dne 21. 6. 1968, s. 53, zpráva ze dne 19. 10. 1968, s. 55. Pokud jde o Rejmanovo postavení mezi československými občany žijícími v Dar es Salaamu, podle jedné ze zpráv byl údajně považován jen za *figurku*; srov. ABS, f. I. S – svazky, reg. č. 81107 I. S, tzv. podsvazek č. 011 – II. část, zpráva z jednání na rezidentuře Dar es Salaam v dubnu 1968 ze dne 12. 5. 1968, s. 54.

12 Tamtéž, reg. č. 44970 I. S, tzv. pracovní podsvazek č. 020 – II. část, RADO – záznam ze dne 19. 4. 1969, s. 58.

13 Část materiálů, které po svém odchodu do důchodu ve Státním ústředním archivu zanechal, se nachází v Národním archivu v Praze a obsahuje i několik vzpomínek na Rejmanův pobyt ve východní Africe, např. pozvánku na slavnostní otevření národní knihovny v Dar es Salaamu; více Národní archiv, f. 1264, karton 1, inv. č. 1.

14 Více informací o této spolupráci se nachází v ABS, sbírka Svazky tajných spolupracovníků (TS), arch. č. TS-790694 MV.

Pilníky v zimníku

Počátek padesátých let dvacátého století se jistě nedá označit jako nejšťastnější období našich dějin. Nesvoboda a nedobré finanční podmínky v mnohých vyvolávaly touhu zkusit nový život v cizině, nejlépe na Západě. Vycestovat, či dokonce emigrovat na Západ bylo legální cestou¹⁵ velmi těžké, a tak odvážlivci často zkoušeli štěstí ilegálním přechodem hranic.

Takový byl i případ Josefa Bíma (nar. 1931). Bím pracoval na počátku roku 1952 jako automechanik v Mostecko-sokolovských elektrárnách. V práci byl relativně spokojen, než podnik přešel z hodinové na úkolovou mzdu, což pro něj znamenalo pokles platu. Zhoršená finanční situace ale nebyla jedinou záležitostí, která se pro Bíma měla změnit. Za pár dnů ho totiž čekalo odvedení k výkonu branné povinnosti.¹⁶

Mladý Josef, inspirovaný nelegálním poslechem rádia,¹⁷ se nadchl pro emigraci do Austrálie. Došel k závěru, že aby se dostal do Austrálie, bude nejlepší se nejprve dostat do Německé spolkové republiky (NSR). Za nejvhodnější prostředek pro tento účel považoval osobní vlak (rychlík) do Schirdingu.¹⁸ Uskutečnit svůj plán se rozhodl dne 11. března 1952. Na cestu se vybavil klíčem, aby jím otevřel dveře vlaku, a do zimníku (kabátu) si také zašil pilníky. V protokole o výpovědi ze dne 10. dubna 1952 k tomu uvedl: *Tyto pilníky jsem vzal proto, že jsem počítal pro případ mého zadržení, abych se s těmito dostal z vězení, ze kterého po přepilování mříží bych uprchl.*¹⁹

S touto výbavou se Bím 11. března 1952 vydal ze svého bydliště v Novém Sedle nejprve na nádraží, odkud poté odcestoval vlakem do Chebu. Zde úspěšně absolvoval kontrolu dokladů Pohraniční stráže a dále – jak vypověděl ve zmíněném protokolu ze dne 10. dubna 1952 – *odebral jsem se do bufetu na nádraží, kde jsem si koupil 4 kusy vuřtů. Pak jsem odešel do cukrárny Madikou u nádraží, kde jsem snědl 12 kusů dortu.*²⁰

Po posílnění se Bím vydal na cestu kolem kolejí směrem ke státní hranici. Při svém počínání se choval tak nápadně, že vzbudil pozornost Pohraniční stráže, která

15 MAŠKOVÁ, Tereza; RIPKA, Vojtěch. *Železná opona v Československu: Usmrcení na československých státních hranicích v letech 1948–1989*. Praha: ÚSTR, 2015, s. 24–28, 46–53.

16 ABS, f. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-10598 PL, s. 12–19.

17 Ačkoliv v trestním oznámení ze dne 11. 4. na Josefa Bíma je uveden „Hlas Ameriky a Londýn“, Bím se ve své výpovědi z 10. 4. zmínil pouze o „nepřátelském rozhlase“. Srov. ABS, f. Vyšetřovací spisy, arch. Č. V-10598 PL, s. 14. Srov. tamtéž s. 22.

18 V roce 1952 byl hraniční prostor Chebska pod kontrolou 5. chebské pohraniční brigády MNB. Tento úsek státní hranice byl na počátku března 1952 zabezpečen pozorovatelnami, nástražnými osvěcovadly, lesními průseky, kontrolními ornými pásy a drátěnými zátarasy. Nutno dodat, že od února 1952 se teprve začínalo s elektrifikací drátěných zátarasů, které podle všeho nebyly v březnu 1952 „pod proudem“, rovněž se zaminováním drátěného zátarasu se začalo až v druhé polovině března 1952. Srov. VANĚK, Pavel. *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*. Praha: ÚSTR, 2008, s. 68–96.

19 ABS, f. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-10598 PL, s. 15.

20 Tamtéž.

ho zastavila. Bím se jim po krátkém zapírání přiznal.²¹ Události pak na sebe nenechaly dlouho čekat. Josef Bím byl zatčen, obžalován a dne 6. května 1952 odsouzen Okresním soudem trestním v Chebu pro trestný čin nedokonaného nedovoleného opuštění území republiky dle § 5, 95 tr. zák. a trestný čin nesplnění odvodní povinnosti dle § 263 tr. zák. dle § 95 tr. zák. s použitím § 22/2 k trestu odnětí svobody na 14 měsíců nepodmíněně.²²

V březnu 1952 se pokusilo o nelegální přechod státní hranice v prostoru 5. chebské pohraniční brigády MNB celkem 38 osob, z toho 31 (včetně Josefa Bíma) jich bylo zadrženo.²³ V tomto případě bohužel nepomohly ani pilníky v zimníku...

Jiří Garncarz

Předlož osobní průkaz, soudruhu!

Personální či v žargonu z období před listopadem 1989 kádrový spis je konvolut desítek či stovek stran, které mají vypovídat o životě člověka v podstatě od doby, kdy sedával ve školních lavicích. Zajímavé, nezřídka nedocenené materiály historického významu obsahuje fond personálních spisů příslušníků Ministerstva vnitra (MV) spravovaný pracovištěm Archivu bezpečnostních složek v Kanicích

21 Tamtéž, s. 12–19.

22 Tamtéž, s. 6–8, 27, 32.

23 VANĚK, Pavel. *Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955*. Praha: ÚSTR, 2008, s. 138.

Evidenční číslo	019716
Hodnost	ml. strážm.
Jméno a příjmení	REJTHAR Josef
Služ. funkce:	
přídělení místo:	SNB-útv. 9600
Datum narození	██████ 1928
POPIS OSOBY:	
výška	176
vlasý	kaštanové
oči	šedozelené
zmalost teč	vesky
Úřední zápis osobní změny	

u Brna. Shromažďuje více než 230 000 personálních spisů, v nichž lze nalézt někdy více, někdy méně detailní popis průběhu služby osob působících v letech 1945–1991 na různých pozicích v rámci MV. Mnohé tyto archiválie přinášejí zajímavé údaje, některé však skrývají i pozoruhodné dobové realie, k nimž se běžný smrtelník jen tak nedostane.

Například kdo dnes již ví, jaký vzhled měl osobní průkaz příslušníka Sboru národní bezpečnosti (SNB) vydaný v roce 1950? A právě takový je uložen v personálním spise Josefa Rejthara (roč. 1928). Jmenovaný se vyučil zedníkem a tímto povoláním se živil až do března 1949. Následující měsíc pak nastoupil k výcvikovému praporu SNB v Mladé Boleslavi a po třech týdnech přešel k výcvikovému praporu SNB do slovenského Dolného Kubína. Počátkem října 1949 jej čekalo zařazení k pohraničnímu útvaru SNB v obci Diana (okres Tachov), kde setrval do konce ledna 1950. Poté jej nadřízení poslali k SNB útvaru Hrad do Prahy, kde se spolu s ostatními jeho příslušníky podílel na ochraně prezidenta republiky. K 30. dubnu 1951 odešel Rejthar na vlastní žádost v hodnosti mladšího strážmistra z řad SNB. Personální spis evid. č. 846/28, který zachycuje jeho nedlouhé působení u tehdejší policejní složky, neobsahuje sice žádné zvlášť pozoruhodné záznamy, ale díky pečlivému – dnes již neznámému – personalistovi můžeme vidět, jak vypadal „esenbácký“ průkaz z počátku padesátých let dvacátého století.

Jiří Mikulka

Útěk z kobky č. 20

V době politických procesů s ideologickými (skutečnými i domnělými) odpůrci komunistického zřízení se v květnu 1950 v kobce číslo 20 ve vazební věznici Místního velitelství NB na Orlí ulici v Brně sešli pojišťovací úředník Jan Simandl z Tišnova²⁴, stolař Arnošt Špaček z Tišnova²⁵, hostinský Josef Haar z Poštorné²⁶, student Otakar Hlinomaz z České Třebové²⁷, konstruktér Jan Horsák z Kunovic²⁸ a učitel Albín Loula z Prosetína²⁹. Všichni byli vyšetřováni Státní bezpečností pro údajnou protirežimní činnost, a to včetně Josefa Haara, který měl být před svým zatčením agentem StB – převaděčem přes československé hranice na Západ.³⁰ Většina obyvatel cely číslo 20 se ovšem nechtěla se svým osudem jen tak smířit. Proto také měli v druhé polovině května 1950 začít plánovat útěk z jejich nuceného pobytu na Orlí ulici.³¹

Celou událost při jejím vyšetřování Státní bezpečností popsali vězni Josef Haar, Antonín Špaček a Jan Simandl ve svých výpovědích. Dle těchto výsledků je na následujících řádcích popsána jejich odvážná akce.

S myšlenkou útěku přišel jako první pravděpodobně Jan Horsák. Ten navrhl, aby využili kuchyňský nůž, který našel Josef Haar v cele ve splachovací nádržce záchodu. Po dohodě spoluvězňů nůž upravil Jan Simandl, jenž byl původním povoláním zámečníkem. Provedl to naklepáváním jeho ostří pomocí skla z okna, které měl rozbít Haar.³² Chtěl tak z jeho čepele vyrobít provizorní pilku, která by dokázala přerážnout ocelovou mříž.

S plánem souhlasili všichni spoluvězni kromě učitele Louly, který se útěku nechtěl účastnit. Špaček se Simadlem pak vždy po večerce upraveným nožem řezali mříže. Další spoluvězni hlídali, zda se neblíží dozorce. Každé ráno pak řez na mřížích zamaskovali, zamazali chlebem.³³ Mříž nemohli před útekem zcela uříznout, aby se neprozradili. Když už se obyvatelé cely č. 20 blížili k jejímu úplnému přerážnutí, začali – údajně kromě učitele Louly – plést provaz ze slamníků. Zbylou slámu nacpali do nepoužívané starší matrace, která ležela pod jednou z postelí, a splachovali ji do záchodu. Jelikož lano ze slamníků bylo stále krátké, ještě ho prodloužili pomocí deky

24 ABS, sb. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V), arch. č. V-803 BN, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spisy k osobě Jan Simandl.

25 Tamtéž, arch. č. V-608 BN, vyšetřovací spisy k osobě Arnošt Špaček.

26 Tamtéž, arch. č. V-588 BN, vyšetřovací spisy k osobě Josef Haar.

27 Tamtéž, arch. č. V-2567 BN, vyšetřovací spisy k osobě Otakar Hlinomaz.

28 Tamtéž, arch. č. V-2680 BN, vyšetřovací spisy k osobě Jan Horsák.

29 Tamtéž, arch. č. V-420 BN, vyšetřovací spisy k osobě Albín Loula.

30 Tamtéž, arch. č. V-588 BN, vyšetřovací spisy k osobě Josef Haar.

31 Tamtéž, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spisy k osobě Jan Simandl; arch. č. V-608 BN; vyšetřovací spisy k osobě Antonín Špaček.

32 Tamtéž, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spisy k osobě Jan Simandl.

33 Tamtéž, arch. č. V-608 BN, vyšetřovací spis k osobě Arnošt Špaček.

a ručníku a poté ho namočili v záchodě. Před samotným úprkem pak ještě pro jistotu pevnost provazu vyzkoušeli. Lano měli zašité v podhlavníku jedné z postelí, což jednou jejich plán zachránilo. Dozorci totiž při rutinní prohlídce jejich cimry v jednom z následujících dní nic podezřelého nenalezli.³⁴

Večer před útekem dodalo komplikům z kobky číslo 20 odvahu a další motivaci také vysílání z rozhlasu, které bylo puštěno na dvoře věznice. Bylo 8. června 1950 a rádio vysílalo vynesení rozsudku nad Miladou Horákovou a dalšími demokratickými politiky. Arnošt Špaček měl ortel nad Horákovou nahněvaně komentovat slovy: *To jsou kurvy, ti komunisti! Však my vám ukážeme!*³⁵

V noci z 8. na 9. června 1950 se vězňové rozhodli, že nastal pravý čas k útěku. Mříž už totiž dále stejně nemohli řezat a Jan Simandl ji celou vylomil. Neměli mít tedy už na vybranou. Haar vyndal lano z podhlavníku a Hlinomaz ho uvázal ke zbylým mřížím v okně. Špaček vylezl malou dírou v mřížích jako první. Spustil se po laně na dvůr věznice a vzal lano po železném žebříku na protější budovu garáže s plochou střechou, kde ho na onom žebří uvázal. Učinil tak proto, aby ostatní nemuseli vylézat ze dvora na střechu garáže, přes kterou vedla cesta ven, a aby tak unikli z kriminálu co nejrychleji. Poté zamířil přes ulici Charloty Masarykové (dnešní Benešova), Stalinovy sady (dnešní Koliště), ulice Bratislavská a Francouzská, náměstí 28. října, park v Lužánkách, Schodovou ulici a Černá pole směrem na Kuřim a do Čebína. Tam se chtěli Simandlem po dřívější dohodě schovat a případně vést v tamějších lesích odbojovou skupinu proti komunistickému režimu.³⁶ Po Špačkovi se měl pokusit o útěk Horsák, jenže se do otvoru v mřížích nevešel. Po něm to zkusil Haar, který byl již úspěšnější a sjel po laně na protější střechu garáže.³⁷ Haar se měl vydat na útěk směrem na Líšeň a Gottwaldovo údolí (dnešní Mariánské údolí) a poté směrem na Břeclav a hranice s Rakouskem.³⁸ Po Haarovi se pokusil protáhnout mřížemi Simandl, ovšem stejně jako Horsák se do díry nevešel, proto měl útěk vzdát. Poté Hlinomaz zazvonil na poplašný zvonek v kobce. Asi za minutu se dostavila stráž, které měl Hlinomaz bez větších detailů oznámit, že dva vězni uprchli.³⁹

Úspěšně se tedy povedlo utéct pouze Arnoštu Špačkovi a Josefu Haarovi. Na svobodě se však příliš dlouho neohřáli. Špačka opět zatkli dne 20. července 1950 u holiče v obci Malhostovice.⁴⁰ Josef Haar byl zadržen dne 14. června 1950 sovětskou hlídkou v pohraniční obci Bernhardtsthal.⁴¹

34 Tamtéž, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spisy k osobě Jan Simandl; arch. č. V-608 BN; vyšetřovací spis k osobě Antonín Špaček.

35 Tamtéž, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spis k osobě Jan Simandl.

36 Tamtéž, arch. č. V-608 BN, vyšetřovací spis k osobě Arnošt Špaček.

37 Tamtéž, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spis k osobě Jan Simandl.

38 Tamtéž, arch. č. V-588 BN, vyšetřovací spisy k osobě Josef Haár.

39 Tamtéž, arch. č. V-3686 BN, vyšetřovací spis k osobě Jan Simandl.

40 Tamtéž, arch. č. V-608 BN, vyšetřovací spis k osobě Arnošt Špaček.

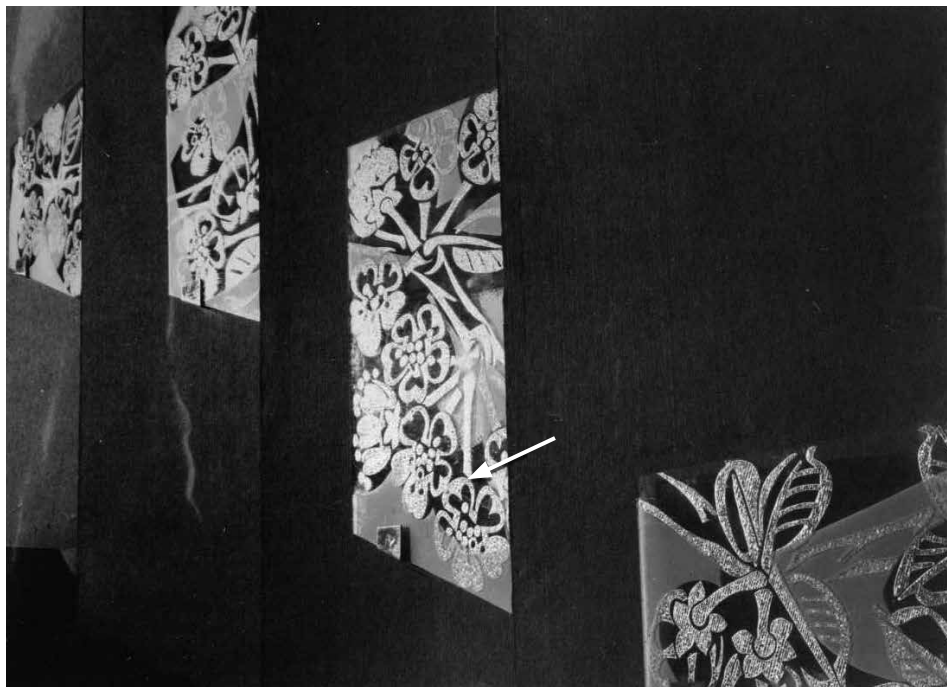
41 Tamtéž, arch. č. V-588 BN, vyšetřovací spisy k osobě Josef Haár.

Fotodokumentace z vyšetřování útěku z kobky číslo 20 na Orlí ulici v Brně z roku 1950 se nachází ve vyšetřovacím spisu arch. č. V-803 BN.

Jiří Lehnert

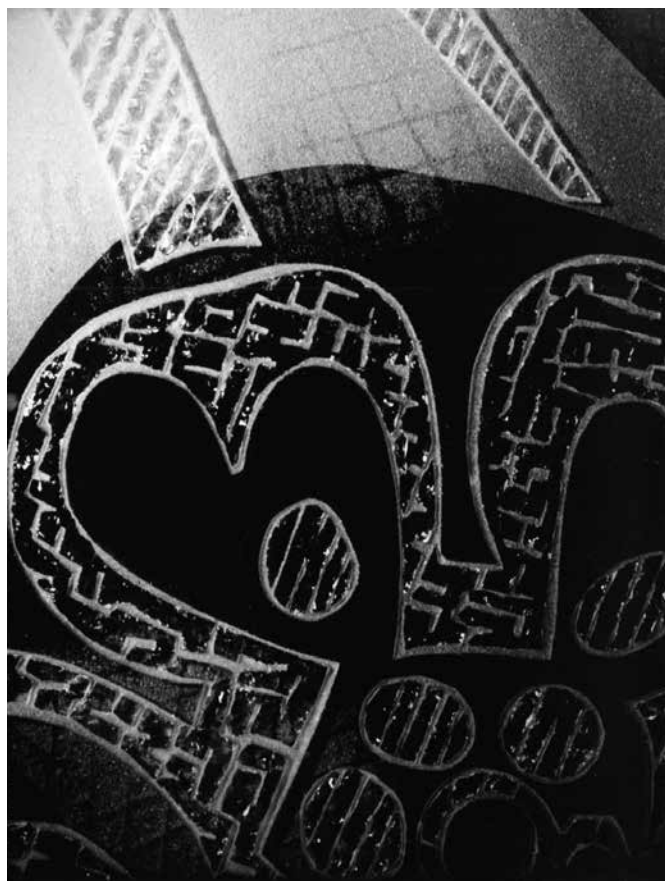
Znesvěcení výstavy k 50. výročí založení KSČ v Praze

Během konání výstavy věnované padesátému výročí založení KSČ došlo k jistému incidentu. Dne 19. května 1971 ohlásil dr. Novák, ředitel výstavy konané v Praze u Hybernů, že na jedné dekorační skleněné výzdobě, která byla součástí výstavy a byla tvořena shluky ornamentů a květinových motivů, našli zaměstnanci výstavy dva „hákové kříže“ o velikosti asi 1 cm. Rozměr celé skleněné tabule byl 1,2 × 1 metr.

Kriminalistické oddělení Městské správy veřejné bezpečnosti v Praze se dalo ihned do práce a okamžitě vytvořilo rozsáhlou fotodokumentaci. Pro objasnění celé situace byl vyslýchán výtvarník, který vytvořil návrhy uměleckých děl. Jednalo se o profesora Uměleckoprůmyslové školy v Praze Josefa Soukupa. Samotné desky vytvořili bratři Vladimír a Zdeněk Klepkovi.

Po důkladném výslechu Soukupa bylo usouzeno, že se nejednalo o úmysl. Symboly se pravděpodobně objevily náhodně při technologii pískování skla doplněné ručním odsekáváním reliéfů.

Veřejnosti tato kuriozita neunikla a dekorační sklo s touto vadou na kráse se stalo na výstavě vyhledávaným objektem. Dne 21. května 1971 se akademický malíř Soukup dostavil na výstavu, kde za pomoci elektrické brusky vystavený kus opravil. Je zajímavé, že si této chyby nikdo z návštěvníků předtím nevšiml, a to výstavu údajně navštívilo 450 000 lidí.⁴²

Ondřej Fišr

Žert

Nejen prací živ je člověk, což zcela nepřekvapivě platí i pro pracovní prostředí. Právě zaměstnání, navíc když je kolektiv naladěn na podobnou notu, skýtá prostor pro vymýšlení nejrůznějších legráček, jež mají pro pobavení vyvést kolegu či kolegy z míry.

42 Přírůstek fondu Správa StB Praha z roku 2007, karton č. 162 – různá dokumentace (abecedně), P.

Jsou však okamžiky, kdy se zamýšlený žert vymkne z rukou a pro jeho původce má následky, které si nedokázal představit ani v nejčernějších snech.

V tomto duchu si por. Malát, zařazený u útvaru Vnitřní stráže v Semtíně u Pardubic jako ženijní náčelník, jednoho dne roku 1953 usmyslel, že trochu vyleká své kolegy, kteří jej právě přišli navštívit do kanceláře. Jako prostředek mu měla posloužit tzv. žabka, tedy typ petardy. V této souvislosti se sluší podotknout, že v Malátově kanceláři se v té chvíli nacházelo množství dělobuchů, světlic a dalšího výbušného materiálu v počtu několika stovek kusů. A mimochodem, skladování výbušnin v obdobných prostorách znamenalo výrazné provinění proti vnitřním předpisům. To však pro zábavčtivého náčelníka nepředstavovalo překážku pro to, aby v přítomnosti nic netušících kolegů zapálil jednu ze žabek, kterých měl v zásuvce svého psacího stolu uložených několik. K odpálení petardy použil hořící cigaretu, přičemž kouření v místnosti plně traskavin už odporovalo nejen předpisům, ale i zdravému rozumu. Následoval celkem očekávatelný scénář hodný nepříliš kvalitního katastrofického filmu. Ze zapálené žabky vyšlehl roj jisker, z nichž se některá pravděpodobně zatoulala do zásuvky se střelným prachem, ten se vznítíl a od něj poté i světlice, dělobuchy a další výbušný materiál v kanceláři. Vzniknuvší požár v krátké době zachvátil stropy a střechu celého dřevěného baráku a vyžádal si zásah dvou hasičských sborů, jakož i dalších příslušníků Vnitřní stráže. Sečteno podtrženo, celková škoda činila 719 000 Kčs.

Za tento šprým si Malát vysloužil žalobu Nižšího vojenského prokurátora. V té se konstatovalo, že obžalovaný se plně doznal a neměl nic, čím by tento skutek obhájl. Pochopitelně ani nemohl mít. K tíži mu připadl i fakt, že před přetrvávajícím skladováním explozivního materiálu v kanceláři jej několik dnů před událostí varoval jeho velitel.

Jak se ale říká, neštěstí nechodí po horách, pročež nebožákovým strastem ještě neměl být konec. Necelé tři měsíce po neplánovaném ohňostroji se stal účastníkem nehody, při níž svým motocyklem způsobil smrt šestašedesátileté chodkyně. V tomto případě vina nepadla zcela na Malátovu hlavu a tragickou událost do jisté míry zapříčinila neopatrnost samotné usmrcené. Ovšem kvůli spoluvíně na něj k předchozímu skutku podal Nižší vojenský prokurátor ještě dodatkovou žalobu. Následně mu Nižší vojenský soud vyměřil osm měsíců nepodmíněně a povinnost uhradit částku 10 000 Kčs.

Po propuštění Maláta humor nadobro přešel. U svého bývalého útvaru byl zjevně neustále konfrontován s událostmi, které způsobil, a rodinný rozpočet výrazně zatěžovaly srážky putující na náhradu škod. V listopadu 1955 si proto podal žádost o propuštění do zálohy a svoje působení u Vnitřní stráže uzavřel s koncem února 1956. Původně nevinně zamýšlený žert si tak ve svém důsledku v mnohém nezadal s hrdinou slavného Kunderova románu.⁴³

Radim Krupica

43 ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis evid. č. 4178/23, Emerich Malát.